

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра цивільно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

серпень 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КОМЕРЦІЙНЕ ПРАВО

рівень вищої освіти - другий (магістерський)

галузь знань - 08 Право

спеціальність - 081 Право

освітня програма - Право

вид дисципліни - за вибором

факультет - юридичний

2024 / 2025 навчальний рік

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Комерційне право» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів, спеціальності 081 Право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є: підготовка фахівців, які мають високу правосвідомість та правову культуру, володіють необхідними в їхній професійній діяльності знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних завдань в галузі комерційного права; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних комерційних правовідносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування у студентів відповідних компетентностей.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово

СК 1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності

СК 3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні

СК 4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України

СК 5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції

СК 6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію

СК 9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності

СК 10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування

СК 11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів

СК 13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією

СК 14. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини

СК 15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

1.3. Кількість кредитів - 3 кредити

1.4. Загальна кількість годин - 90 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

За вибором

Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
20 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
50 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Студенти мають досягти наступних програмних результатів навчання:

ПРН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання

ПРН 2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами

ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження

ПРН 5. Вільно спілкуватися правничою іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово

ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи

ПРН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання

ПРН 8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності

ПРН 9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг

ПРН 10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права

ПРН 11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції

ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу

ПРН 13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів

ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування

ПРН 15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування

ПРН 16. Брати продуктивну участь у розробці проєктів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини

ПРН 17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування

у різних сферах професійної діяльності, визначені закладом вищої освіти:

ПРН 18. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях

ПРН 19. Формулювати багатоваріантність розв'язання правових проблем (задач) у вирішенні практичних ситуацій.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ I. Організаційно-правові форми та види торговельної діяльності

Тема 1. Поняття комерційного права та загальна характеристика торговельної діяльності в Україні

Поняття і система комерційного права; предмет і метод, функції та принципи комерційного права; джерела комерційного права та їх класифікація; поняття торговельної діяльності та її ознаки.

Тема 2. Основні види торговельної діяльності

Загальна характеристика торгівлі без створення і зі створенням суб'єктів підприємницької діяльності; правове регулювання продажу товарів у порядку промислу; внутрішня і зовнішня торгівля; поняття оптової та роздрібною торгівлі та їх співвідношення; стаціонарна та пересувна торгівля; торгівля залежно від об'єкта торговельних угод.

Тема 3. Загальна легалізація торговельної діяльності

Поняття та сутність легалізації торговельної діяльності та її види; порядок реєстрації суб'єктів торговельної діяльності – фізичних осіб; порядок реєстрації суб'єктів торговельної діяльності – юридичних осіб; правова характеристика торговельної діяльності при загальній системі оподаткування; правова характеристика торговельної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності за єдиним податком.

Тема 4. Патентування і ліцензування торговельної діяльності

Правові підстави та органи патентування торговельної діяльності; види патентів та порядок їх використання; відповідальність суб'єктів торговельної діяльності за здійснення торгівлі без патенту; правові підстави та порядок ліцензування торговельної діяльності; види торговельної діяльності, що підлягають ліцензуванню; органи ліцензування; переоформлення та анулювання ліцензії.

Тема 5. Організаційно-правові форми торговельної діяльності та їхні особливості

Поняття та види організаційно-правових форм торговельної діяльності; правова характеристика приватних підприємств; правова характеристика господарських товариств як суб'єктів торговельної діяльності.

Правова характеристик форм співробітництва суб'єктів торговельної діяльності: постачальників, дилерів, дистриб'юторів, принципалів і агентів, постачальників і комерційних представників; поняття та види торговельної мережі; поняття та види торговельних об'єктів; правове регулювання роботи роздрібною та оптовою торговельною мережі.

Розділ II. Правове регулювання зайняття торговельною діяльністю.

Тема 6. Порядок та правила зайняття торговельною діяльністю і правила торговельного обслуговування населення

Основні вимоги відносно порядку зайняття торговельною діяльністю і правил торговельного обслуговування населення; правова характеристика правил торговельного

обслуговування населення;

Правила торгівлі на ринках; правила торгівлі продовольчими та непродовольчими товарами; правила комісійної торгівлі непродовольчими товарами.

Тема 7. Договори в торговельній діяльності

Види договорів, що застосовуються у сфері торговельної діяльності; поняття, суб'єктний склад і об'єкти торгових угод; правова характеристика договору купівлі-продажу і договору поставки у торговельній діяльності.

Правова характеристика договору доручення, договору комісії та договору консигнації у торговельній діяльності; правова характеристика агентського та дистриб'юторського договору у торговельній діяльності; поняття та особливості біржових угод у торговельній діяльності.

Тема 8. Правове регулювання обліку угод у торговельній діяльності

Законодавство про облік розрахункових операцій; поняття розрахункових операцій у торговельній діяльності; поняття і сутність обліку розрахункових операцій у торговельній діяльності; поняття і види правових засобів обліку розрахункових операцій у торговельній діяльності; порядок проведення розрахунків із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій.

Розрахунки без застосування реєстраторів розрахункових операцій; правове регулювання застосування книг обліку розрахункових операцій.

Тема 9. Правове регулювання захисту прав споживачів

Правове регулювання захисту прав споживачів у відносинах з підприємствами торгівлі і сфери послуг; система органів із захисту прав споживачів та їх компетенція; право споживача на судовий захист своїх прав та інтересів; право споживачів на належну якість товарів і інформацію про товари; права споживачів у разі придбання товарів неналежної якості; права споживачів у разі придбання товарів належної якості.

Тема 10. Правове регулювання сертифікації і стандартизації товарів

Законодавство про сертифікацію в Україні; поняття та сутність сертифікації товарів; система державних органів, що здійснюють сертифікацію товарів; види сертифікації та порядок її проведення; стандартизація товарів, система стандартів; технічні умови виробництва товарів; сертифікат відповідності, національний знак відповідності та його правове значення).

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Організаційно-правові форми та види торговельної діяльності												
Тема 1. Поняття комерційного права та загальна характеристика торговельної діяльності в Україні.	9	2	2			5	9		1			8
Тема 2. Основні види торговельної діяльності.	9	2	2			5	10	1	1			8
Тема 3. Загальна легалізація торговельної діяльності.	9	2	2			5	9	1				8

Тема 4. Патентування і ліцензування торговельної діяльності.	9	2	2			5	9	1				8
Тема 5. Організаційно-правові форми торговельної діяльності та їхні особливості	9	2	2			5	9	1				8
Разом за розділом 1	45	10	10			25	46	4	2			40
Розділ 2. Правове регулювання зайняття торговельною діяльністю												
Тема 6. Порядок та правила зайняття торговельною діяльністю і правила торговельного обслуговування населення.	9	2	2			5	9		1			8
Тема 7. Договори в торговельній діяльності.	9	2	2			5	10	1	1			8
Тема 8. Правове регулювання обліку угод у торговельній діяльності.	9	2	2			5	9	1				8
Тема 9. Правове регулювання захисту прав споживачів	9	2	2			5	8					8
Тема 10. Правове регулювання сертифікації і стандартизації товарів.	9	2	2			5	8					8
Разом за розділом 2	45	10	5			25	44	2	2			40
Усього годин	90	20	20			50	90	6	4			80

4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняття комерційного права та загальна характеристика торговельної діяльності в Україні.	2 (1)
2.	Основні види торговельної діяльності.	2 (1)
3.	Загальна легалізація торговельної діяльності.	2
4.	Патентування і ліцензування торговельної діяльності.	2
5.	Організаційно-правові форми торговельної діяльності та їхні особливості	2
6.	Порядок та правила зайняття торговельною діяльністю і правила торговельного обслуговування населення.	2 (1)
7.	Договори в торговельній діяльності.	2 (1)
8.	Правове регулювання обліку угод у торговельній діяльності.	2
9.	Правове регулювання захисту прав споживачів	2
10.	Правове регулювання сертифікації і стандартизації товарів.	2
	Разом	20 (4)

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Поняття комерційного права та загальна характеристика торговельної діяльності в Україні (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
2.	Основні види торговельної діяльності (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)

3.	Загальна легалізація торговельної діяльності (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
4.	Патентування і ліцензування торговельної діяльності (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
5.	Організаційно-правові форми торговельної діяльності та їхні особливості (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
6.	Порядок та правила зайняття торговельною діяльністю і правила торговельного обслуговування населення (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
7.	Договори в торговельній діяльності (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
8.	Правове регулювання обліку угод у торговельній діяльності (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
9.	Правове регулювання захисту прав споживачів (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
10.	Правове регулювання сертифікації і стандартизації товарів (опрацювання додаткової літератури за темою)	6 (8)
Разом		50 (80)

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

Застосовуються три групи методів навчання:

1. словесні – описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, інструктаж щодо особливостей застосування окремих норм, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо;
2. наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків (за наявності);
3. практичні – формування вмінь і навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

8. Методи контролю

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Семестровий залік - форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях.

Студента допускають до складання семестрового підсумкового контролю за умови набрання ним мінімум 10 балів. Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 40. Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Перелік питань до заліку

1. Поняття і система комерційного права

2. Предмет і метод комерційного права
3. Функції та принципи комерційного права
4. Джерела комерційного права та їх класифікація
5. Поняття торговельної діяльності та її ознаки.
6. Основні види торговельної діяльності
7. Загальна характеристика торгівлі без створення і зі створенням суб'єктів підприємницької діяльності
8. Правове регулювання продажу товарів у порядку промислу
9. Внутрішня і зовнішня торгівля
10. Поняття оптової та роздрібною торгівлі та їх співвідношення
11. Стаціонарна та пересувна торгівля
12. Торгівля залежно від об'єкта торговельних угод
13. Поняття та сутність легалізації торговельної діяльності та її види
14. Порядок реєстрації суб'єктів торговельної діяльності – фізичних осіб
15. Порядок реєстрації суб'єктів торговельної діяльності – юридичних осіб
16. Правова характеристика торговельної діяльності при загальній системі оподаткування
17. Правова характеристика торговельної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності за єдиним податком.
18. Правові підстави та органи патентування торговельної діяльності
19. Види патентів та порядок їх використання
20. Відповідальність суб'єктів торговельної діяльності за здійснення торгівлі без патенту
21. Правові підстави та порядок ліцензування торговельної діяльності
22. Види торговельної діяльності, що підлягають ліцензуванню
23. Органи ліцензування; переоформлення та анулювання ліцензії
24. Поняття та види організаційно-правових форм торговельної діяльності
25. Правова характеристика приватних підприємств
26. Правова характеристика господарських товариств як суб'єктів торговельної діяльності
27. Правова характеристик форм співробітництва суб'єктів торговельної діяльності: постачальників, дилерів, дистриб'юторів, принципалів і агентів, постачальників і комерційних представників
28. Поняття та види торговельної мережі
29. Поняття та види торговельних об'єктів
30. Правове регулювання роботи роздрібною та оптовою торговельною мережі
31. Основні вимоги відносно порядку зайняття торговельною діяльністю і правил торговельного обслуговування населення
32. Правова характеристика правил торговельного обслуговування населення
33. Правила торгівлі на ринках; правила торгівлі продовольчими та непродовольчими товарами
34. Правила комісійної торгівлі непродовольчими товарами.
35. Види договорів, що застосовуються у сфері торговельної діяльності
36. Поняття, суб'єктний склад і об'єкти торгових угод
37. Правова характеристика договору купівлі-продажу і договору поставки у торговельній діяльності.
38. Правова характеристика договору доручення, договору комісії та договору консигнації у торговельній діяльності
39. Правова характеристика агентського та дистриб'юторського договору у торговельній діяльності
40. Поняття та особливості біржових угод у торговельній діяльності
41. Законодавство про облік розрахункових операцій

42. Поняття розрахункових операцій у торговельній діяльності
43. Поняття і сутність обліку розрахункових операцій у торговельній діяльності
44. Поняття і види правових засобів обліку розрахункових операцій у торговельній діяльності
45. Порядок проведення розрахунків із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій
46. Розрахунки без застосування реєстраторів розрахункових операцій
47. Правове регулювання застосування книг обліку розрахункових операцій
48. Правове регулювання захисту прав споживачів у відносинах з підприємствами торгівлі і сфери послуг
49. Система органів із захисту прав споживачів та їх компетенція
50. Право споживача на судовий захист своїх прав та інтересів
51. Право споживачів на належну якість товарів і інформацію про товари
52. Права споживачів у разі придбання товарів неналежної якості
53. Права споживачів у разі придбання товарів належної якості
54. Законодавство про сертифікацію в Україні
55. Поняття та сутність сертифікації товарів
56. Система державних органів, що здійснюють сертифікацію товарів
57. Види сертифікації та порядок її проведення
58. Стандартизація товарів, система стандартів
59. Технічні умови виробництва товарів
60. Сертифікат відповідності, національний знак відповідності та його правове значення).

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен/залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Контрольна робота – 20 балів.

Поточний контроль										Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
$\sum 40$										20	60	40	100

Відповідь на семінарському занятті – 1-5 балів.

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, причому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та залікових робіт

Контрольні та залікові роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 20 тестових завдань, залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має варіанти відповідей, тільки один з яких є правильним; за кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка
-----------------------------------	--------

діяльності протягом семестру	
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Господарське право України: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти. За ред. В.М. Гайворонського і В.П. Жушмана. Х.Право. 2005. 384 с.
2. Господарське право: підручник Д.В. Задохайло, В.М. Пашков, Р.П. Бойчук та ін.; Х.: Право, 2012. 696 с.

Допоміжна література

1. Беляневич О. А. Господарський договір та способи його укладання. К.: Наукова думка, 2002. 261 с.
2. Збірник типових договорів. Купівля-продаж. Міна. Поставка. Оренда і Лізинг. Найм. Підряд. Надання послуг. Кредитні відносини. Застава. 2016. 212 с.
3. Костюк Д. Що і як перевіряє податковий інспектор. Х.: Фактор, 2001. 276 с.
4. Страхування. Перевезення. Типові статuti. Трудові угоди. Реклама та інформація / Авт. упоряд.: М.І. Гейко, М.М. Лядецький. К.: А.С.К., 2020. 459 с.
5. Вінник О.М. Господарське право: навч. посіб. 2-е вид., змін. та доповн. К.: Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 766 с.
6. Корпоративне право України: підруч. / В.В. Луць, В.А. Васильєва, О.Р. Кібенко, І.В. Спасибо-Фатєєва та ін.; за ред. В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. – <http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал органів судової влади України. – <http://court.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. – <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – <http://www.ombudsman.kiev.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Української асоціації районних та обласних рад. – <http://uaror.org.ua/>.